

HOŞÇAKAL YARIN VE FİLM ÜZERİNE YAPILAN TARTIŞMALAR

Battal ODABAŞ*

Au Revoir Demain Et Les Debats Sur Le Film

Cette article raconte les debats sur le deuxième film de Reis Çelik: Hoşçakal Yarın (Au Revoir Demain). Le réalisateur de film Reis Çelik a filmé le procès de l'exécution de Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan et Hüseyin İnan. Il y a les événements de jeunesse universitaire à l'arrière-plan de ce film. On a donné les débats publiés dans la presse.

Mot clé : Cinéma, Reis Celik, film, Hoşçakal Yarın.

.....

Yönetmen Reis Çelik'in ilk sinema filmi olan **Işıklar Sönmesin**'den sonra çektiği ikinci filmi **Hoşçakal Yarın** oldukça tartışmalı bir biçimde gösterime girdi. Film, haftalarca sinema salonlarında gösterildi ve aynı zamanda yazılı ve görsel basında da çokça tartışıldı.

Filmin bu kadar tartışma yaratması ve ilgi görmesi sinemasal anlatımından önce konusu nedeniyle oldu. Çünkü Türkiye'nin

---

*Yrd.Doç.Dr. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi.

toplumsal ve siyasal yaşamına damgasını vurmuş bir olayın anlatımı vardı filmde. 1970'lerin başlarında, Türkiye Üniversiteleri'nde meydana gelen öğrenci olaylarında ve daha sonra bazı ABD görevlilerinin kaçırılmasında baş rol oynamış üç insanın idam edilmesi süreci anlatılıyordu. Bu gençler Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'dı.

Film, bir gecekondu yıkımı sırasında yıkılan bir evde bir duvar resminin ortaya çıkmasıyla başlıyor. Belediye başkanı bu resmi görünce yıkımı durduruyor: "Hayır, o resim yıkılmayacak!". Resimde Deniz Gezmiş vardır.

Daha sonra bir geriye dönüşle 1970'lerin başlarına, 12 Mart Muhtırası'nın verildiği yıllara gidiyoruz. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının kırsal alana çıkıp silahlı mücadele vermeleri dönemindeyiz. Türk Halk Kurtuluş Ordusu liderleri ve üyeleri Anadolu'ya dağılmışlardır. Deniz Gezmiş ve Hüseyin İnan'ın motosikletleriyle karlar içerisinde gidişlerini görürüz. Motosiklet çalışmayınca bir kamyonu yükleyip en yakın yerleşim birimine giderler. Burada kendilerinden kuşkulanan bir bekçi tarafından (Hikmet Karagöz) karakol binasına götürülürken silahlarını çekip çatışmaya girerler. Deniz Gezmiş (Berhan Şimşek) kaçır, Hüseyin İnan (Bülent Çolak) yaralanarak yakalanır. Deniz, bir evin önünde gördüğü bir arabanın sahibini evinden alarak birlikte arabayla yola çıkarlar. Deniz Gezmiş, yolda araç sahibini serbest bırakır ve biraz da para vererek uzaklaşmasını söyler. Bu kaçışın sonu olmayacak ve Deniz Gezmiş yakalanacaktır. Film, daha sonra, THKO (Türk Halk Kurtuluş Ordusu) liderlerinin yargılanması ile devam edecek ve onlardan üçünün idamıyla sona erecektir.

1970'lerde Türk Siyasal Yaşamı

Biz de bir geriye dönüşle o yıllara gidelim. Yıl 1968. Dünya çapında bir gençlik eylemi başlıyor. Gençler, özellikle Üniversite öğrencileri çeşitli haklar isteyerek gösterilere başlıyorlar. Fransa'da öğrenciler okudukları okulları işgal ediyor, fabrikalarda işçilerle birlikte grevler düzenliyorlar. Öğrencilerle işçiler elele vererek ünlü 68 olaylarını yaratıyorlar. Amerika Birleşik Devletleri'nde de gençler asker olmak istemiyor, Vietnam savaşına gitmemek için savaş karşıtı eylemler düzenliyor, okulları basarak sınıflarda konuşmalar düzenliyorlardı. Bu ülkede meydana gelen olaylarda öğrenci gençlik, alt kültürler ve zenciler önemli yer işgal ederler. Ertan Yılmaz, ABD'deki 68 olaylarının, öğrenci gençliğin muhalefetinin Siyahların Beyazlarla eşit haklara sahip olma mücadelesiyle birleşmesi sonucu ırksal bir temele dayandığını söylüyor. (Yılmaz, 1997).

Tüm dünyada hızla yayılan bu gençlik hareketi, Türkiye'ye gelmekte de gecikmedi. Öğrenciler ve toplumun diğer kesimleri 1961 Anayasası'nın getirdiği demokratik ortamda çeşitli biçimlerde örgütlenmişlerdi. Bütün bu siyasi gelişmeler 68 hareketini hazırlamıştı. "1960'lı yılların ikinci yarısı ülkemizde ABD'yle eşit olmayan ilişkiler ve ulusal bağımsızlık konularının yeniden sorgulanmasının ve bu yönde hareketlerin yükselmesinin damgasını taşır. Bu dönemde ülkedeki üsler sorununa, Türkiye'nin dış siyasetinin değiştirilerek, bağımsızlık savaşı veren ülkeleri desteklemesi istemi eklendi..."(Cem Büyük Ansiklopedi, 1986, 5410). Bu dönemde Kıbrıs sorunu henüz çözümlenmemişti. Başbakan Süleyman Demirel 5 Nisan 1966'da "Türkiye'de üs yok, yalnız tesis var diyordu. Bu tarihten itibaren her yıl Türkiye'ye gelen

Amerikan 6. Filo'suna karşı giderek güçlenen gösteriler yapılıyordu. Öğrencilerin ABD'ye karşı gösterileri de büyüyordu.

1967'de Kıbrıs sorunu yeniden alevlendi. Kıbrıs'ın Boğaziçi ve Geçitkale köyleri Rumlar tarafından işgal edildi: 6. Filo'nun da bölgede olduğu duyuluyordu. Kıbrıs'a çıkarma kararı alan hükûmet ABD Başkan'ı Johnson'ın mektubuyla bu karardan vazgeçti.

Tüm bu gelişmeler olurken Türk iç politik yaşamında da önemli gelişmeler oluyordu. Millî Bakiye'ye dayalı seçim sistemi tartışmalı bir biçimde değiştirildi. Meclis'te Türkiye İşçi Partisi milletvekilleri Adalet Partisi milletvekilleri'nin saldırısına uğradı. Çetin Altan ve Yunus Koçak dövüldüler.

"1968 Nisan-Mayıs'ında bir yandan 308 üniversite öğretim üyesi Türkiye'nin NATO'yla ilişkilerinin yeniden gözden geçirilmesini isteyen bir bildiri yayınlamak bu ilişkilerin halka açıklanması ve serbest ve açık bir tartışmanın başlatılması gerektiğini vurgularken; öte yandan Antalya'da Elmalı köyünde toprak istemiyle harekete geçen köylüler, ağaların denetimindeki toprakları işgal ediyor ve aralarında 60'a yakını tutuklanıyordu. Sağ görüşlülerin Uyanış, Millî Şahlanış vb. mitingleri ve birer gösteriye dönüşen toplu namazlarıyla yoğunlaşan etkinlikleri üzerine tabi senatör ve öğretim üyelerinin ağırlıkla yer aldığı Türkiye Devrimciler Güçbirliği kuruluyordu. Bu kuruluşun amacı 'temel hedef tam bağımsız ve gerçekten demokratik Türkiye'nin kurulması için Türk halkının çıkarlarına karşı olan güçlerle savaşmak' olarak açıklanıyordu". (Cem Büyük Ansiklopedi, 1986, 5411).

Öğrenciler de kendi aralarında örgütleniyor, toplumsal olaylar karşısında kendi görüşlerini açıklıyor ve öğrenci olmaları dolayısıyla öğrenci sorunlarını dile getirerek eylemlerde bulunuyorlardı.

1956'da İstanbul'da kurulan Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği, 1957'de kapatılmasına karşın, 1963'te İzmirde yeniden kuruluyordu. Bu dernek komünizmi telin mitingleri düzenleyerek ulusal duyguları uyandırmaya çalışıyordu. 1951'de çeşitli gençlik gruplarını bir araya getiren Türkiye Milli Gençlik Teşkilâtı (TMGT) kuruldu. Bu dernek, demokrasi ve tam bağımsızlık yönünde eylemlerde bulundu. Toplantılar, konferanslar, seminerler düzenledi. Gençlik Dergisi adında bir dergi çıkardılar. 1949'da Türkiye Milli Talebe Federasyonu (TMTF) Kuruldu. Bu dernek bütün üniversitelerdeki öğrenci derneklerini bir araya getiren bir federasyondur.

1968'de ilk önemli öğrenci hareketi olan Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde boykot başladı ve derhal diğer illere sıçradı. Öğrenciler, genellikle eğitimleriyle ilgili isteklerde bulunuyorlardı. TBMM'nin toplanması amacıyla yapılan bir gösteride, Atalay Savaş adlı bir genç öldürüldü. Öğrenci hareketleri hız kazandı ve daha sık olmaya başladı. Bu gelişmelere koşut olarak fabrikalarda da direnişler başladı. Türkiye daha önce yaşamadığı pek çok olayı yaşamaya başlamıştı artık.

17 Temmuz 1968'de ABD deniz kuvvetlerine bağlı 6. Filo'nun yeniden İstanbul'a gelmesi öğrencileri protestoya yöneltti. ABD'li denizcileri karaya çıkarmayan ve arabalarını tahrip eden gençler, polisle de çatıştılar. Artık öğrenci ve polis karşı karşıyaydı. Sonraki günlerde, polis, öğrencilerin kaldığı yurtlara baskınlar düzenledi. Bu baskınlarda Vedat Demircioğlu adlı öğrenci öldü. Varşova Paketi'nin Çekoslovakya'yı işgal etmesi Türkiye'de de çalkantılara ve görüş ayrılıklarına neden oldu. 6. Filo'yu protesto eyleminde (16 Şubat Pazar) Emperyalizme ve Açlığa Karşı İşçi Yürüyüşü düzenlendi.

Topluluk, Taksim alanında karşıt görüşlü organize bir grup tarafından saldırıya uğradı. Kanlı Pazar olarak anılan bu olaylarda iki kişi öldü.

Bu olaylar artarak yıllarca sürdü. 1971'den itibaren Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) adı duyulmaya başlandı. Bu dönemde soygun ve adam kaçıрма olayları meydana geldi. İş Bankası'nın Ankara Emek şubesi soyuldu. Bunu başka soygunlar izledi. İlk kez bir amerikalı çavuş kaçırıldı. Öğrencilerle polisler sürekli olarak çatıştıyordu. Yine 4 Mart'ta dört ABD'li asker kaçırıldı. THKO adına bildiri yayınlayan grup, hükümetle pazarlığa girişti. Anadolu Ajansı binası işgal edildi.

Reis Çelik'in filminde anlattığı gençlerin de bu olayların gelişim evresinde belirli rolleri vardı. Bu olaylar içinde büyüyen, bu olaylardan etkilenen ve daha sonra da bizzat bu olayları yaratan insanlardı bunlar.

Tüm bu gelişmeler sonunda, 12 Mart 1971'de Türk Silahlı Kuvvetleri Cumhurbaşkanı ve Meclis Başkanı'na muhtıra verdi. Dönemin Başbakan'ı Süleyman Demirel, Başbakanlık'tan istifa etti. 19 Mart'ta Nihat Erim başbakanlığı devraldı ve yeni bir hükümet kuruldu. 17 Mayıs'ta İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom kaçırıldı ve öldürüldü. Bu olaylarda Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının adı sıkça duyulmaya başlamıştı. 20 Eylül 1971'de, Anayasa'nın temel hak ve özgürlükler, özerklikler ve kişi haklarıyla ilgili bölümlerinde yapılan değişiklikler TBMM'de kabul edildi. Böylece 1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlükler "lüks" kabul edilerek kısıtlandı. I. Erim hükümeti bazı istifalar nedeniyle düştü ve II. Erim hükümeti kuruldu. Deniz Gezmiş ve arkadaşları birer birer yakalandı.

"Gemerek'te Çevirmişler Deniz Gezmiş'in Yolunu"

Film, işte bu noktada, yani, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yakalanmalarıyla başlıyor. Daha sonra yargılanmaları veriliyor. Senaryo, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının avukatlığını yapmış, idamlarını izlemiş olan Avukat Halit Çelenk'in İdam Gecesi Anıları adlı yapıtından büyük ölçüde esinlenerek yazılmış. Film boyunca bir mahkeme izliyoruz. Onların yargılanmaları sürecinde, hükümete yapılan başvurular, idamların durdurulması çabaları yansıtılıyor. Yargılanmaları, cezaevinde yaptıkları açlık grevleri, verilen idam kararı ve bu kararın uygulanması oldukça etkileyici bir biçimde veriliyor. İdam tartışmaları inandırıcı bir biçimde ele alınıyor. Daha mahkemenin başında Ali Elverdi'nin (Tuncel Kurtiz) idam kararını kesinleştirmiş olması hissettiriliyor. Film boyunca diğer THKO üyelerinin yakalanma ya da öldürülmelerini öğreniyoruz. Tüm THKO üyelerinin dosyaları birleştiriliyor ve toplu olarak yargılanıyorlar. Yargılamanın sonunda 18 idam kararı veriliyor ve bunlardan üçü infaz ediliyor.

Yakın tarihimize dönerek bu idam kararlarını önleme çabalarını vermeye çalışalım.

9 Ekim 1971'de Sıkıyönetim mahkemesi tarafından Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan hakkında idam kararı verildi. Askeri Yargıtay bu kararı 10 Ocak 1972'de onayladı. TBMM, 10 Mart 1972'de bu kararı 238 oyla onayladı. Kararların iptali için çalışmalar da yoğun bir biçimde sürüyordu. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Genel Başkanı İsmet İnönü kararı Anayasa Mahkemesi'ne götürmek için CHP Meclis Grubu'na önerge verdi.

Grup bu öneriyi kabul etmedi. Yapılan diğer önleme çalışmaları da başarılı olamadı ve karar 25 Mart'ta Resmî Gazete'de yayınlandı.

Resmi yollardan girilen bu çabaların yanı sıra, THKP-C ve THKO örgütlerinin önderleri, idamları önlemek için kendi yöntemleriyle engelleme çalışmalarına başladılar. Bu amaçla Ünye Radar Üssü'nde görev yapan amerikalıları rehin aldılar. Tokat'ın Niksar ilçesine bağlı Kızıldere köyüne giden grup, bu eylemlerinde başarılı olamadılar. Güvenlik güçleriyle yapılan çatışma sonucunda, bir örgüt üyesi (Ertuğrul Kürkçü) dışında, tümü öldürüldü.

Daha sonra idam kararları iptal edildi. Nihat Erim istifa etti ve Ferit Melen yerine vekâlet etti. 29 Nisan'da Suat Hayri Ürgüplü Başbakan oldu. Yeniden görüşülen kararlar 24 Nisan'da TBMM'de, 2 Mayıs'ta Senato'da onaylandı ve 5 Mayıs'ta Resmi Gazete'de yayınlanarak kesinleşti. 6 Mayıs 1972'de, sabaha karşı üç idam infaz edildi.

Film, bu olayları belgelere dayanarak anlatıyor. Yargılanmalar, savunmalar tamamen gerçeklere dayanarak veriliyor. Ancak, daha çok Avukat Halit Çelenk'in tanıklığıyla veriliyor. Bu olaylar belli bir dramatik kurgu içinde ve kameraman Uğur İçbak'ın ustaca görüntüleriyle oldukça düzeyli bir film haline geliyor. Görüntüler sinemasal açıdan oldukça güzel. İçbak, başarılı bir çalışmayla yavan, durağan sahneleri bile izlenebilir bir duruma getirmiş. Cengiz Özdemir'in müziği de bu görüntülere eşlik ediyor. Film boyunca bir duygu atmosferi oluşuyor.

Yönetmen Reis Çelik, ilk uzun metrajlı filmi olan Işıklar Sönmesin'de de yine Türkiye'nin bir sorununu anlatmıştı. Bir otobüsü durdurup içindeki bir korucuyu öldüren PKK grubunu takip eden Türk askeri birliğinin, bu grupla çatışmaya girdiği bir

anda üzerlerine gelen bir çığır altında kalmalarını; daha sonra kurtulan askeri birliğin komutanıyla PKK grubunun lideri arasında geçen konuşmaları; birbirleriyle mücadelelerinin sonunda kaderlerinin birleşmesini ve birlikte yaşamaya mecbur olduklarını anlamalarını anlatan bir film. Bu film sinemasal açıdan pek başarılı olmasa da konusu nedeniyle oldukça ilgi uyandırmıştı.

Reis Çelik'in ikinci uzun metraj film denemesi olan Hoşçakal Yarın, birinci filmden hem anlatım, hem de teknik olarak daha başarılı. Yıllarca süren belge ve bilgi toplama çalışmasından sonra 1146 sayfalık bir senaryo ortaya çıktı. Bu kadar uzun bir senaryo filme çekilemeyeceğinden senaryo kısaltıldı ve sadece Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının yakalanmasından sonraki süreç, yargılanmalar, idamların infazı işlendi ve bu bölüm filme alındı. Bu senaryonun çekilmesinden sonra ortaya çıkan film, Eurimage'dan 300.000 dolarlık maddi destek gördü. 350.000 dolarlık özkaynak kullanıldı. Fikri Sağlar'ın Kültür Bakanlığı döneminde 3 Milyar liralık karşılıksız maddi yardım sözü alan Çelik, hükümet değişince 5 Milyar liralık geri ödemeli kredi alabildi. Türkiye-Fransa-Macaristan ortak yapımı olan filmin yapımcıları şunlar: RH Politic Production International Ltd. (Reis Çelik, Türkiye), FRP (Frédéric Robbes Productions), Sàrl (Frédéric Robbes, Fransa), Eurofilm Studio Kft (Péter Miskolczi, Macaristan).

Film Üzerine Yapılan Tartışmalar

Gazeteci Berna Çetin, Reis Çelik'le yaptığı konuşmayı şöyle aktarıyor:

"Hoşçakal Yarın'da temel olarak bir düzenin, bir düzende uygulanan faşizmin insanları nasıl yargıladığı ve anti demokratik

mantalite anlatılıyor." Çetin, Reis Çelik'in sözlerini şöyle aktarıyor: "Asıl üzerinde durmaya çalıştığım, insanlara aktarmaya çalıştığım, bir ülkede yaşananların üzerini ört-bas ederek onları unutturmaya çalışan bir mantığın karşısında durmak." Çetin'e göre film bir deniz Gezmiş hikâyesi değil, çünkü Çelik, Gezmiş'i Che Guevera gibi karton bir kahramana dönüştürmekten kaçınmış. Yine Çetin'in aktarımına göre Çelik şöyle diyor: (Çetin, 1998). "Bana göre ne Che Guevera, ne Deniz Gezmiş, ne de diğer devrimciler hiç bir zaman efsane değildir. Efsane hikâyedir, öyküdür. Onun için ben kendi penceremden efsane mantığıyla yaklaşmadım. Düzeni anlatan mantığı koyarak ölüme gidişlerindeki direnişlerini, savaşlarındaki özverilerini anlatarak, onların kişiliklerini ayakta tutma mantığını anlattım. Onları çevresinden yaşadıkları düzenden kopararak anlatmaya çalıştığınızda karton kahraman mantığına oturur. Ama rejimin içinde ondan bahsederseniz kolay kolay kartonlaşamaz".

Deniz Gezmiş hâlâ bir efsane değil ve olmamalıdır. Bir dönemi etkileyen bu kişilerin yaşam öyküleri ve yapmak istedikleri, yaptıkları ve ne amaçla bunları gerçekleştirdikleri sinema ve diğer kitle iletişim araçları yoluyla verilmelidir. Ancak, bu konular hâlâ tartışılmaktan çekinilmektedir. Reis Çelik'i bu cesaretli davranışından dolayı kutlamak gerekiyor. Bu filmin çekiminde ortaya çıkan bir gerçek de, hâlâ bazı olayları ele almanın oldukça riskli olduğudur. Filmin çekimine Bayburt'ta başlamak isteyen Reis Çelik, burada hoş karşılanmadı ve çekimler çeşitli tehditler yüzünden gerçekleşemedi. Burada yapılamayan çekimler Uludağ'da yapıldı. Üniversite çekimleri ve diğer çekimler de çeşitli zorluklar aşılarak yapılabildi.

Film bir belgesel olmamasına karşın, maddi olanaksızlıklar yüzünden, yeniden oluşturulması gereken bazı olaylar ve gösterilerin çekimleri yapılamadı. Bunun yerine o dönemde meydana gelen olayların gerçek görüntüleri filme eklendi. Bazı yabancı filmlerden alınan görüntüler kullanıldı. Bir dönem filmi olması nedeniyle, gerçeğe uygun olması için o dönemde kullanılan belgeler, giysiler, çevre düzenlemeleri yeniden oluşturuldu.

Film çekilirken ve çekildikten sonra bir çok tartışmaya sahne oldu. Filmin gösteriminden önce ATV'de Savaş Ay, A Takımı'nın bir programını filmin tartışılmasına ayırdı. Film gösterimdeyken, bir çok televizyon kanalı filmi tartıştı ve bu tartışmalara 68'liler Vakfı'ndan yetkililer çağırıldı. Deniz Gezmiş'in, Hüseyin İnan'ın babaları bu programlara telefonla konuk oldu.

Filme getirilen eleştiriler, genellikle Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının perdeye yansıtılış biçimine karşıydı. 68'liler Vakfı üyesi Bedri Baykam şöyle diyor: (SANCILI, 1998).

"Filmi seyredenler bir sürü eksik bulabilir. Meselâ sinemacı olarak ben çeksem başka çekerdim. ...Benim de filme getirdiğim başka eleştiriler var. Meselâ Halit Çelenk'in kitabının filmi olmuş gibi. İkincisi de gençlerin yargılanmasına ağırlık verilse de diğer konulara da yer verilmeliydi. Bu gençlerin nasıl yaşadığı, özel hayatları, öğrenci çevresi filmin bir yerinde yansıtılabilirdi. ...Tabuları yıktıkları için de takdir ediyorum."

Deniz Gezmiş'in arkadaşlarından da eleştiri geldi. Metin Eşrefoğlu: (SANCILI, 1998). "Meselâ Deniz her tarafı oynayan bir adamdı. Böyle bir adamdı. Böyle bir adam yok filmde, duvar gibi duruyor. Tabii Deniz'i tanımıyorlar." diyor. Bir başka arkadaşı Mehdi Başpınar da (SANCILI, 1998). "Türkiye'de devrimci kalıp

85'ten sonra değişti. Yapay bir şekilde, kalın bir ses tonuyla bir eli havada bir tip çizildi. Gülmeyen, asık suratlı bir tip. ...Deniz, hayatın içinde yaşayan, kıpır kıpır hareketli biriydi. ...Aramızdan bazı arkadaşlar senaryoyla ilgilendi. Ama (Reis Çelik, B.O.) onları da dinlememiş herhalde" diyor. Getirilen eleştiriler yine Deniz ve arkadaşlarının yanlış yorumlandığı ve onları canlandıran kişilerin yanlış seçildiği yolunda. Filmin yansıtmak istediği dönemi bile yansıtamadığını ekliyorlar eleştirilerini.

Gazeteci Celal Başlangıç, bir yazısında, Hoşçakal Yarın filmi yorumlarken şöyle diyor: (BAŞLANGIÇ, 1998).

"Hoşçakal Yarın'da ele alınan süreç aslında bugünü kavramak, geçmişin sağ iktidarıyla, darbecilerle hesaplaşmak açısından önemli ipuçları veriyor. Deniz'lerin idamını durdurmak amacıyla girişilen imza kampanyasına koskoca TBMM'den 30 imza bile çıkmaması Türkiye'nin yaşadığı 'demokrasi' açısından ne denli acı bir nokta. İnsan ister istemez 'acaba bir benzeri yaşansa bugünün TBMM'sinden kaç kişi imza verir' diye sormadan edemiyor". Daha sonra filmle ilgili şunları söylüyor: (BAŞLANGIÇ, 1998). ... Ancak ilk izlenim olarak hakkını teslim etmek gerekiyor ki, birincisi **Hoşçakal Yarın** tek kelimeyle namuslu bir film. İkincisi de hem bir süreçle, hem sağ iktidarlara, darbecilerle hesaplaşma açısından Deniz Gezmiş'i, onun kuşağını, mücadeleye arkadaşlarını sinemaya aktarma cesaretini gösteren ilk yapıt."

Ertuğrul Kürkçü ise filmde hiç değinilmeyen bir yönü ortaya çıkarıyor: (KÜRKÇÜ, 1998).

"Filmin yapısı, kurgusu, senaryosu, yönetimi, çekimleri, oyuncu seçimi başka bir tartışmanın konusu. Ancak bu 'gerçek öykü'nün

asıl sorunu, bir dizi yarım gerçekliği ağıdalı bir biçimde anlatmasına karşın bir mutlak gerçeklikle yüzleşmekten kaçınması.

Deniz Gezmiş'in kendisi ve eylemi hakkında bizim düşüncemiz ve bizim ona bugün ne anlam yüklediğimiz, olayların kurgusunu nasıl yaptığımızı göre değişebilir. Ama bir film gerçek öykü olma iddiasıyla yola çıkıyorsa, hiç değilse başkahramanın ölüm anında kendiyile yaptığı muhasebeyi, onun son sözünü, üstelik bir ölüm anının birinci tanığı filmin Tarih Danışmanı (Halit Çelenk, B.O.) olduğuna göre, nasılsa öyle aktarmak zorunda değil midir? Mutlak gerçeklik, Deniz Gezmiş'in son sözünde hayatına ve eylemine yön veren ilkenin 'Marksizm-Leninizm' olduğunu haykırdığıdır. Reis Çelik'in 'gerçek öyküsünün' (Kürkçü, filmin jeneriğinde 'gerçek olaylara dayanıyor-A True Story' diye yazmasına göndermede bulunuyor. B.O.) Deniz Gezmiş'iyse, -tıpkı top oynarken, kızı öperken, nutuk atarken, adam kaçırırken, açlık grevi yaparken olduğu gibi- kasıla kasıla idama giderken de her şeyi söyler ama bir tek şeyi, onu Deniz Gezmiş yapan, yaptığı her şeyi onun gözünde anlamlandıran, onu Talat Aydemir'den, Fethi Gürcan'dan, Doğan Avcıoğlu'ndan, Mustafa Kemal'den ayıran şeyi "Marksist-Leninist olduğunu söylemez.

Peki, Reis Çelik'in Deniz Gezmiş'in 'Marksist-Leninist' olduğunu söylemiş olsa, Hoşçakal Yarın iyi bir film olur muydu? olmazdı. Çünkü bir 'reality show' mantığıyla çekilmiş olan bu filmin sinematografik yapısı bir yana, film konu aldığı süreçte -Çelik filmin konusunun Deniz Gezmiş değil Halit Çelenk olduğunu vurguluyor- içkin olan gerilimi, bu büyük trajediyi besleyen çelişkiyi de hiç bir biçimde kavramış olmadığını ele veriyor."

İlerleyen satırlarda, savunmanın Anayasa'ya uygunluğuna dayandırıldığını ve ancak eylemleri için değil "ihtilâlcı sosyalist gayesi" için sehpayaya çıkarıldığını vurguluyor.

Filme ilişkin diğer görüşler:

Bozkurt Nuhoğlu: (GÜNÇIKAN, 1998). "Başta eleştirmekten kaçındım. Bir filmi eleştirmek en azından ona değer vermek anlamına gelir diye düşündüm. 'Bu film değil olsa olsa müsameredir' dedim. ...Deniz'i dağa, gerilla mücadelesine çıkartan toplumsal etmenler vardı. Bunu anlatmadan, kuru bir mekânda yargılayıp idam etmek de yanlış." 68'li yazar Aydın Çubukçu: (GÜNÇIKAN, 1998). "Reis Çelik'in talebi üzerine senaryo üzerinde çalıştık. Başından beri senaryonun Deniz'in ortaya çıktığı koşulları yansıtmamasına itiraz ettim. Filmde, dönemin toplumsal, siyasal olaylarını görmek gerekiyordu. ... İkinci milli kurtuluş savaşı verdiğimiz ve Atatürk'ün yarım bıraktıklarını tamamlayacağımızı söylüyorduk. Ancak bunun sosyalizm perspektifinden arındırılmaması gerekiyordu. Filmde, sosyalizmin vurgulanmaması eksiklik ve zaafıdır. ... Deniz'in bir terörist değil, yurtsever bir devrimci olduğunu ve Deniz'lerin idamının siyasal bir kararla verildiğini aktarması açısından da önemli." Herkes, kendi bakış açısı doğrultusunda bazı eksiklikler buluyor **Hoşçakal Yarın**'da. Mustafa Yalçiner'e göre filmin eksik bir tarafı var. Bu da filmin tarihsel gerçeklerle bağlantısının yetersiz oluşu, işçi, köylü ve üniversite gençliğinin filmde yer almaması. (GÜNÇIKAN, 1998). Haşmet Atahan ise 68'liler Birliği Vakfı Başkanı olarak bir komisyon kurduklarını ve Reis Çelik'e yardımcı olmaya özen gösterdiklerini

anlatıyor. (GÜNÇIKAN, 1998). Ancak filmin çekiminin belli bir aşamasından sonra önerilerinin dikkate alınmadığından yakınıyor.

İdam Gecesi Anıları adlı kitabına dayanılarak yapılan film hakkında Avukat Halit Çelenk şunları söylüyor: (GÜNÇIKAN, 1998).

"Film, 12 Mart yargılamalarının bağımsız olmadığı, sıkıyönetim mahkemelerinin hukuksal değil, siyasal nitelikli kararlar verdiği, cunta yönetiminin yukardan verdiği kararları tescil ettiği, Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan, Yusuf Aslan'ın ölüm cezasını hakketmedikleri, mahkemede Anayasa'yı ihlâl eden iktidar mensuplarının değil, bu suçla ilgisi olmayan gençlerin yargılandıklarını, bu büyük çelişkiyi seyirciye aktarabilmiştir, bu önemlidir."

Tartışmalara Reis Çelik'in yine Cumhuriyet Dergi'deki bir roportajından alıntılarla son verelim: (GÜNÇIKAN, 1998). Bu röportajda Çelik, 12 Mart döneminin filmi yaptığını söylüyor. "Askeri darbe mantığının, faşizmin ne olduğunu anlatmaktı amacım. Deniz'lerin üzerinde odaklanmış gibi göründü ama filmi onu anlatmaya yönelik çekmedim" diyor. Demokrasi savaşı verenlerin belli ivmeler kazanmalarına karşın hep kaybettiklerini savunan Çelik, sorulan bir soru üzerine Deniz Gezmiş karakterinin oturtulabileceğine hiç inanmadığını söylüyor. Marksizm-Leninizm'in verilmemesi konusunda da şöyle diyor: "Deniz'lere Marksist-Leninist olarak bakarsanız asıl orada yanlışa düşersiniz. Hareketlerinin özünde anti-empyralist bir çıkış vardır. Sosyalist de diyemezsiniz, sosyalizm sempatizanı olabilirler o da sonlara doğru kazanılmıştır..."

Görüldüğü gibi herkes görmek istediği şeyi arıyor filmde. Siyasal bir film olarak **Hoşçakal Yarın** görevini yerine getiriyor.

Konusunu siyasal bir olaydan alıyor. Bu film bir belgesel olmadığı için, konunun özünü bozmadan kurmaca sinemanın tekniklerini kullanıyor. Bir 12 Mart dönemi atmosferi yaratıyor. Tabu sayılan bir konuya da cesaretle yaklaşıyor. Unutulmaya başlanmış bir dönemin muhasebesini yapıyor. Bunda da başarılı oluyor. Yukarıda alıntıların verdiğimiz tartışmaları başlatan film görevini yerine getirmiştir.

Bir siyasal filmin en önemli avantajı konunun zaten bilinmesidir. Bilinen konu iyi bir yönetmen ve senaryoyla işlendiği zaman filmin ticari başarısından kuşku duyulmaz. Bu başarının yanında kamuoyunda tartışma başlattığında, bir kitle iletişim aracı olarak sinema görevini yerine getirmiş, bir kamuoyu oluşturmuştur. Toplumun her kesiminden insanlar duyarlı oldukları bu konuda tepkilerini gösterdiler. Yazarlar köşelerinde yazdılar, arkadaşları söyleşilerde sürekli yereldiler. İzleyiciler sinema salonlarını doldurarak duyarlılıklarını gösterdiler. Film tartışıldı, yönetmen tartışıldı. Yukarıda andığımız olaylarla büyüyen ve bu olaylardan etkilenen üniversite öğrencisi gençlerin öyküsü, onları sadece duyararak tanıyan günümüz gençlerini de etkiledi. Daha yakından tanıma fırsatı buldular. Filmi izlediler ve kafalarındaki soru işaretlerinin bir kısmından kurtuldular. Daha sonra yapılacak filmlerde olayın başka yönleri başka biçimlerde ve başka yönetmenlerle anlatılacak. Filme, bir de, ilk olmasının getirdiği dezavantaj açısından bakılmalıdır.

Kaynakça

- YILMAZ, Ertan (1997), **1968 ve Sinema**, Kitle Yayınları, Ankara.
- Cem Büyük Ansiklopedi** (1986), cilt 14, s.5410, İstanbul.

- ÇETİN, Berna (Ekim 1998), **Bir Dönem-Üç Kurban**, Sinema, İstanbul.
- SANCILI, Dilek (8 Kasım 1998), "Deniz Gezmiş'in Arkadaşları Yönetmen Reis Çelik'e Ateş Püskürdü", **Gazete Pazar**, s.6, İstanbul.
- BAŞLANGIÇ, Celal (15 Kasım 1998), "Zaman, Mekân ve İnsan", **Radikal İki**, s.7, İstanbul.
- KÜRKÇÜ, Ertuğrul (15 Kasım 1998), "Onaltı Kelime", **Radikal İki**, s.7, İstanbul.
- GÜNÇİKAN, Berat (29 Kasım 1998), "Perdeye Yansıyan 68 miydi?", **Cumhuriyet Dergi**, s.2, İstanbul.

